

MYNDIGHETEN FÖR KULTURANALYS

Sverige behöver en ny kulturvanestatistik

Kulturpolitiska rekommendationer 2013:1

Sammanfattning

Aktuell och tillförlitlig statistik om hur kultur produceras och konsumeras är viktig som underlag för beslut om kulturpolitikens inriktning och för att bedöma effekterna av den förda politiken. Periodiskt återkommande kulturvaneundersökningar behövs för att följa utvecklingen över tid och göra jämförelser med andra länder.

I dagsläget genomförs inte några fristående kulturvaneundersökningar i Sverige. Frågor om kulturvanor ingår ibland som delområden i andra undersökningar, men frågorna är få och inte utformade för att svara mot specifika kulturpolitiska behov. Frågorna är inte heller anpassade efter de nya kulturvanor som uppstått till följd av den tekniska utvecklingen.

Sammantaget leder detta till slutsatsen att en ny och regelbundet återkommande kulturvaneundersökning behöver utvecklas. Den bör innehålla uppgifter såväl om vilken kultur som produceras och konsumeras som på vilket sätt det sker. Barns och ungas kulturvanor bör ägnas särskild uppmärksamhet. Undersökningarna behöver genomföras med tätare intervall än vad som sker i dag, och en samordning med liknande undersökningar i andra länder bör ske.

Varför behövs kulturvanestatistik?

Att följa hur kultur produceras och konsumeras i Sverige är centralt för att kunna bedöma effekterna av kulturpolitiken. Ett av kulturpolitikens centrala mål är att "alla ska ges möjligheter att delta i kulturlivet". Det innebär att landets befolkning oavsett kön, ålder, geografisk hemvist, yrke, utbildning eller eventuell funktionsnedsättning ska ges möjlighet att ta del av kultur eller själva vara aktiva kulturutövare. För att få en bild av i vilken mån alla i Sverige ges denna möjlighet behövs tillförlitlig och aktuell kulturvanestatistik.

Vi behöver även kunna jämföra våra kultur- och medievanor med förhållanden i andra länder. På europeisk nivå har ett nätverksbaserat arbete genomförts för att ta fram ett nytt europeiskt ramverk för kulturstatistik. I arbetet ingick att ta fram rekommendationer för vilken typ av statistik som bör samlas in och hur det kan ske. En ny kulturvaneundersökning behöver ta hänsyn till de förslag och rekommendationer som lämnats i ESSnet-Cultures slutrapport, så att den statistik som produceras i Sverige blir jämförbar med statistik från andra europeiska länder.

Det är av särskilt intresse att kunna göra jämförelser med våra nordiska grannländer, eftersom det finns stora likheter länderna emellan. Såväl Norge som Finland och Danmark genomför med olika intervall omfattande nationella kulturvaneundersökningar. För att kunna jämföra data från de andra nordiska ländernas undersökningar krävs att det genomförs liknande kulturvaneundersökningar även i Sverige.

>> Det behövs en ny riktad kulturvaneundersökning

Den kulturvanestatistik som samlas in i Sverige i dag har flera brister, vilket dels gör det svårt att uttala sig om hur kulturvanorna relaterar till regeringens kulturpolitik dels försvårar jämförelser med andra länder. Bland annat saknas information om de nya produktions- och konsumtionsmönster av kultur som uppstått till följd av den tekniska utvecklingen. Det är även svårt att fånga trender i människors sätt att konsumera och utöva kultur, eftersom mätningarna görs med långa tidsintervall – ibland upp till åtta år. De frågor som ställs är inte heller utformade utifrån den förda kulturpolitiken, vilket gör det svårt att bedöma om politiken leder fram mot uppsatta mål. En ny kulturvane-statistik, som är anpassad efter dagens tekniska utveckling och som genomförs med relativt täta intervall, kommer avsevärt att förbättra möjligheterna att beskriva, förstå och förklara människors deltagande i kulturlivet.

Över åren har det funnits flera olika undersökningar som bidragit till att samla in information om svenska folkets kulturvanor, men för närvarande finns det inte någon riktad kulturvaneundersökning som har som huvudsyfte att belysa kulturvanor. *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)* som genomförs av SCB har som huvudsakligt syfte att fånga människors levnadsförhållanden. Undersökningarna berör bland mycket annat området fritid som delvis innehåller frågor om kulturvanor. Vid sidan av ULF är de viktigaste undersökningarna som innehåller information om svenska kultur- och medievanor *Ungar & medier*, *Mediebarometern*, *SOM-undersökningen* och *Kulturbarometern*. Men inte heller någon av dessa tre ger tillräckligt med information om kulturvanor utifrån ett kulturpolitiskt perspektiv.

Ungar & Medier är en undersökning av barns och ungas medieanvändning som genomförts sedan 2005, numera i Statens medieråds regi. Undersökningen täcker normalt in åldrarna 9–16 år, men specialundersökningar har gått ända ner till 2 år. Undersökningen tar stor hänsyn till ny teknik-användning, men saknar frågor om kulturvanor.

Mediebarometern genomförs av Nordicom och syftar till att fånga i vilken utsträckning människor tar del av olika medier, men saknar stora delar av kulturutbudet. *SOM-undersökningen* som genomförs av SOM-institutet syftar till att undersöka hur samhällsförändringar påverkar människors attityder och beteenden. Även om vissa frågor rör kulturvanor så är det inte en kulturvaneundersökning i egentlig mening.

Kulturbarometern som genomfördes av Statens kulturråd har varit den enda återkommande separata kulturvaneundersökningen i Sverige. Kulturbarometern publicerades första gången 1984 och har sedan dess publicerats ytterligare åtta gånger fram tills 2003 då den senaste undersökningen genomfördes. Huvudsakligen har den syftat till att redovisa besök på teater, opera, bio, museum och bibliotek, vid sidan av eget kulturutövande i olika former. Under åren har vissa frågor och definitioner omformulerats, vilket innebär att alla resultat inte är jämförbara över tid. Andra frågor har inte förändrats trots att de inte längre är relevanta på grund av den tekniska utvecklingen. Att återuppta Kulturbarometern i dess ursprungliga form är därför inte ett rimligt alternativ.

>> Snabb teknisk utveckling kräver tät insamling av data

Kulturvanor beräknat på hela landets befolkning har historiskt sett förändrats ganska långsamt. Men just nu går teknikutvecklingen mycket snabbt – framför allt inom det digitala området – vilket innebär att kultur kan produceras och konsumeras på nya sätt. Det leder i sin tur till att nya kulturvanor utvecklas, framför allt bland unga. För att kunna följa den snabba utveckling som sker behöver observationspunkterna för kulturvanestatistiken vara täta. Med tätare observationspunkter växer tydligare trendlinjer fram.

>> Fokus på innehåll i stället för form

Ny kulturvanestatistik behöver också fokusera mer på innehåll än på det sätt på vilket innehållet förmedlas. Tidigare nämnda kulturvaneundersökningar har främst fokuserat på kulturens form och distributionsätt. Det ställs till exempel frågor om biobesök och bokläsande, snarare än om konsumtion av film och litteratur. Undersökningarna blir därmed, genom sin inriktning på form och distributionsätt snarare än innehåll, sårbara för den tekniska förändring som sker inom kulturområdet.

Samtidigt ska sägas att de återkommande frågorna som ställs inom ramen för ULF har styrkan i att de genomförts sedan 1976 och att tidserierna för exempelvis bokläsande och biobesök är långa och att det därmed är möjligt att följa hur de förändrats under de senaste 30 åren. Problemet är dock att frågorna inte fångar att exempelvis litteratur och film i dag konsumeras via andra medier. I dag är det bara en bråkdel av den film som

konsumeras i Sverige som ses på bio. Tekniken och den digitala utvecklingen gör att film nu kan ses på många andra sätt, exempelvis på dvd, via dator, på läsplatta eller i mobiltelefon. Hur film faktiskt konsumeras, och vad som konsumeras, saknas det dock uppgifter om. Även inom litteraturområdet har tiden sprungit ifrån frågorna. I dag kan en läsare ta del av litterära texter på många olika sätt: via en tryckt bok eller genom ljudböcker eller e-böcker distribuerade via medieburnare eller digitalt. En ny, riktad kulturvaneundersökning behöver därför innehålla frågor som anpassats efter dagens och framtidens tekniska utveckling.

>> Barns och ungas kulturvanor bör särskilt uppmärksammas

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i regeringens kulturpolitik, men de stora enkätundersökningar som görs i dag och som innehåller frågor om kulturvanor (ULF och SOM-undersökningen) har åldersintervall från 16 år och frågorna på kulturområdet är dåligt anpassade till dagens unga. Barn-ULF, Ungar & Medier och Mediebarometern riktas visserligen även till barn yngre än 16 år, men ger endast knapphändig information om barnens vanor på kulturområdet. Barn-ULF ställer endast ett fåtal frågor och i såväl Ungar & Medier som i Mediebarometern fångas huvudsakligen medievanor. Uppgifter om kulturvanor bland barn under nio år saknas nästan helt. Behovet av en ny, modern och användbar kulturvanestatistik gäller i allra högsta grad även målgrupperna barn och unga.

Rekommendationer

Mot bakgrund av de brister som finns i dagens kulturvaneundersökningar anser Myndigheten för kulturanalys att det är nödvändigt att vidta ett antal åtgärder för att ta fram en ny kulturvanestatistik. En sådan statistik är viktig för att det ska vara möjligt att analysera och bedöma effekterna av den förda kulturpolitiken och för att öka kunskapen om människors möjligheter och hinder att delta i kulturlivet.

Myndigheten för kulturanalys ger följande rekommendationer:

- En ny och regelbundet återkommande kulturvaneundersökning bör utvecklas och implementeras.
  - Datainsamling bör ske vartannat år för att tidigt kunna fånga upp förändringar.
  - En ny kulturvaneundersökning bör fokusera på innehåll i stället för form och distributionssätt, så att den blir långsiktigt hållbar och mindre känslig för teknisk utveckling.
  - Nya typer av frågor behöver formuleras, som kan användas för analyser av kulturpolitikens effekter.
  - Frågor om kulturvanor och medievanor bör samordnas.
  - Barns och ungas kulturvanor bör ägnas särskild uppmärksamhet.
  - En harmonisering som möjliggör jämförelser med andra länder i Norden och i Europa bör ske.
  - Regeringen bör ge en lämplig aktör uppdraget att utveckla och implementera en ny kulturvaneundersökning.
  - Långsiktig finansiering för regelbundet återkommande undersökningar bör säkras, för att möjliggöra längre tidsserier och jämförelser över tid.
-

Postadress: Box 120 30, 102 21 Stockholm **Besöksadress:** Fleminggatan 20, 6 tr
Telefon: 08-528 020 00 **E-post:** info@kulturanalys.se **ISBN:** 978-91-87046-08-7
www.kulturanalys.se